

Ortaöğretim Öğrencilerinin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Sivas İli Örneği

 Aysel ARSLAN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü,
arslanaysel.58@gmail.com

Gönderilme Tarihi: 10/03/2019

Kabul Tarihi: 25/07/2019

Yayınlanma Tarihi: 30/07/2019

DOI: [10.30855/gjes.2019.05.02.004](https://doi.org/10.30855/gjes.2019.05.02.004)

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler:

Dijital bağımlılık,
Bağımlılık,
Ortaöğretim,
Öğrenci

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenleri açısından incelemektir. Araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Sivas ili merkez ilçede farklı öğretim bölgelerinde bulunan 4 lisede öğrenim görmekte olan 325 kız, 139 erkek olmak üzere toplamda 464 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri genel tarama modeli kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın verilerini elde edebilmek amacıyla Arslan, Kırık, Karaman ve Çetinkaya (2015) tarafından geliştirilen "Dijital Bağımlılık Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek; video oyun bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ve günlük hayata etkisi olmak üzere üç alt faktörden ve 29 maddeden oluşmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliği .94 olarak belirlenmiştir. Verilerin analizinde Kolmogorov-Smirnov (K-S), Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Bağımsız gruplar t testi, tek yönlü ANOVA ve TUKEY analiz teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerine ilişkin puan ortalamalarının cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenleri açısından anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Arslan, A. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Sivas ili örneği. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 63-80. DOI: <https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2019.05.02.004>

Dergi Web Sayfası: <http://dergipark.gov.tr/gebd>

Determination of the Digital Addiction Levels of Students in High School According to Various Variables: Sivas Province Sample

Article Info

Keywords:

Digital addiction,
Addiction,
High school,
Student

ABSTRACT

The aim of this study is to determination the digital addiction levels of students in high school according to gender, school class, economic level and the educational background of their parents. The study was conducted on 464 students, 325 females and 139 males in four different high schools from Sivas province centre in 2018-2019 academic years during spring semester. This study is made as descriptive survey model and for collecting research data "Digital Addiction Scale" developed by Arslan, Kırık, Karaman ve Çetinkaya (2015). The scale consists of 29 items, including 3 sub-dimensions: video game addiction, social media addiction and its effect to daily life. The total reliability of the scale is .94 in this study. Kolmogorov-Smirnov (K-S), Arithmetic Average, Percentage, Independent Groups T-Test, ANOVA and TUKEY analysis techniques were used to analyse the data about the study. When the findings obtained were analysed, it was determined that the students' digital addiction levels differed significantly according to gender, school class, economic level and the educational background of their parents variables.

GİRİŞ

Bağımlılık kavramı, genel olarak fiziksel bir maddeye ilişkin olarak bireylerin duyduğu aşırı isteği, vazgeçememe durumunu ifade etmektedir (Holden, 2001). Ögel (2001) bağımlılığı; bireyin kullandığı alışkanlık yaratan bir maddeyi, istemesine karşın kendi iradesiyle bırakamaması, giderek kullandığı maddenin miktarını artırması, maddeye ulaşamadığında yoksunluk belirtileri göstermesi, zararını görmesine karşın kullanması, bağımlı olduğu maddeye ulaşmak için zamanının çoğunu harcaması şeklinde tanımlamaktadır. Young (1996), bağımlılığı; bireyin belirli bir aktivite ya da madde kullanması sonucunda psikolojik, fiziksel, sosyal, zihinsel ve ekonomik durumu üzerindeki yıkıcı etkilerinin farkında olmasına karşın vazgeçememesi, alışkanlığın yarattığı dürtü; Campbell (2003), alışkanlık yaratan bir maddenin sürekli kullanımı sonucunda kişilikte ve davranışlarda sağlıklı kişilerde gözlemlenmeyen olumsuz davranışların ortaya çıkması, bilişsel algılamamanın zarar görmesi, iradenin engellenmesi şeklinde belirtileri görülen hastalık; Şenkoyuncu (2009), bireyin bağımlı olduğu nesneden ayrı kalamaması fiziksel

ve duygusal anlamda şiddetli ihtiyaç hissetmesi, ulaşamadığı durumlarda farklı yoksunluk davranışlarında bulunması, ulaşamadığında arama davranışları ve saldırganlık eğilimleri göstermesi şeklinde tanımlamaktadır.

Bağımlılık temelde fiziksel bir maddeye yönelik bağımlılık ve davranışsal bir eyleme yönelik bağımlılık olarak iki kategoriye ayrılmaktadır. *Madde bağımlılığı*; alkol, sigara, uyuşturucu vb. maddelerin yanı sıra katı, sıvı ve gaz halinde bulunan uçucu maddelerin uzun süre ve düzenli kullanılması sonucunda oluşan bireyin kullandığı maddeye yönelik olarak hissettiği güçlü ihtiyaç şeklinde ifade edilmektedir (Kurupınar ve Erdamar, 2014, s. 66). Madde bağımlılığı yaşayan birey maddenin bedenindeki etkilerine alışmakta, maddeyi alamadığı ya da azaltması durumunda yorgunluk davranışları ortaya çıkmaktadır (Bektaş, 1991). *Davranışsal bağımlılık*; bir madde kullanılmamasına karşın madde bağımlılığında ortaya çıkan olumsuz sonuçların görülmesine neden olan alışkanlıklar şeklinde ifade edilmektedir (Sevindik, 2011, s. 10). Birey zihinsel olarak sürekli bu davranışı yapmaya yönelmekte, onu düşünmektedir. Davranışı yapamadığında duygu durum bozukluğu yaşamakta, tolerans düzeyi düşmekte, yoksunluk belirtileri göstermekte ve çatışmaya yatkın olmaktadır. Kumar, dijital araçlar, yemek, seks vb. eylemlere yönelik yaşanan bağımlılıklar davranışsal bağımlılık altında incelenmektedir (Griffths, 1999). Davranışsal bağımlılık; bireyin zihinsel olarak bağımlı olması, madde kullanılmaması, çoklu bağımlılık durumunun çok az görülmesi, obsesif kompulsif bozukluğun davranışlarda görülmesi ve tedavi sürecinde madde bağımlılığına oranla daha olumlu sonuçlar alınması ile madde bağımlılığından ayrılmaktadır (Marks, 1990).

Günümüzde davranışsal bağımlılık altında incelenen dijital bağımlılık kavramı bireyin bilgisayar, telefon, televizyon, tablet, sosyal medya vb. teknolojik aletler ve ortamlarla olan ilişkisini tanımlamak için kullanılmaktadır (Shaw ve Black, 2008; Young, 2009). Dijital araçlara yönelik aşinalık durumu dijital bağımlılıkta etkili olmaktadır. 1980 sonrası dijital araçların yaygın olarak kullanıldığı dönemde doğan ve bu araçları etkin olarak kullananlar "*dijital yerliler*", daha önce doğan ancak dijital araçları etkin olarak kullananlar ise "*dijital göçmenler*" olarak adlandırılmaktadır (Prensky, 2001). Özellikle 2000'li yıllardan sonra doğan dijital yerliler sanal teknolojik araçların yaygın olarak kullanıldığı bir dünyayı doğdukları andan itibaren çevrelerinde hazır bulmaları dolayısıyla dijital göçmenlerle aralarında dünyayı algılamalarında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Dijital yerliler teknolojik araçlarla kurulan bir dünyayı gerçek yaşama daha çok tercih etmekte ve bunu normal karşılamaktadır. Ayrıca teknolojinin kullanımı konusunda da daha ileri beceri düzeyine sahip bulunmaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı ortaya çıkan farklılıklar, dijital araçlara yönelik tutum, bağımlılık, bağımlılığın düzeyi ve dünyayı algılamalarında görülmektedir (Eşgi, 2013, s. 182).

Dijital bağımlılıklar temelde insan-makine etkileşime dayanmakta olup, televizyon izlemek pasif bağımlılık olarak tanımlanırken, bilgisayarda ya da telefonda oyun oynamak ise aktif bağımlılık olarak tanımlanmaktadır (Arslan vd., 2015, s. 36). Dijital bağımlılık kavramı bilgisayar, tablet, telefon gibi farklı araçlara; internet, sosyal medya, facebook gibi farklı ortamlara yönelik olarak alt kategorilere ayrılmaktadır. Bilgisayarların yaygın olarak kullanılması ve internet ağına erişimin her yerden sağlanması sonrasında bireylerin teknolojiye yönelik bağımlılık yaşadığı ve çeşitli davranış bozuklukları sergilediği belirlenmiştir. Bu bağımlılık internet bağımlılığı olarak tanımlanmıştır (Yang ve Tung, 2007, s. 80). İnternet bağımlılığının; internetin aşırı kullanılması, internette sürekli olarak bulunma isteği ve bu isteğin önüne geçilememesi, internette uzak kaldığı durumlarda tedirgin olunması ve keyifsizlik yaşanması, agresif davranışlar sergilenmesi şeklinde göstergeleri bulunmaktadır (Arısoy, 2009, s. 57-58). İnternet bağımlılığı da kendi içinde internete yönelik bağımlılık, bilgisayar bağımlılığı, internet alışveriş bağımlılığı, internette kumar bağımlılığı, pornografiye yönelik bağımlılık ve sosyal paylaşım ağlarına yönelik bağımlılık olarak farklı türlere ayrılmaktadır (Kuss ve Griffiths, 2011, s. 3529).

İnternetin yaygın olarak kullanılması, bağlantı alt yapısının güçlendirilmesi ile çoklu erişimin sağlandığı (Aktan ve Koçyiğit, 2016, s. 67) facebook, twitter, instagram vb. sosyal medya ağlarına erişim de kolaylaşmıştır. Sosyal medya; bireylerin kelimeler, ses dosyaları, görseller vb. iletişim kurdukları etkileşime dayalı sanal tabanlı ortam olarak ifade edilmektedir (Arslan vd., 2015, s. 38). Sosyal medya ortamında, farklı mekânlarda yaşayan her kesimden birey, yaş sınırlaması olmadan etkileşime girmektedir. Bireysel olarak yapılan paylaşımların denetimi ve kontrolü genellikle kullanıcılar tarafından yapılmaktadır (Ersay, 2019, s. 11; Vural ve Bat, 2010, s. 321). Bireyin sosyal medyaya sadece bilgisayarlardan değil yanında taşıdığı tablet ve cep telefonu ile zaman ve mekân kısıtlaması olmadan erişebilmesi, yaş kısıtlamasının olmaması nedeniyle uygun olmayan içeriklere çocuklar ve gençler tarafından kolaylıkla erişim sağlanmaktadır. Sosyal medyanın bu olumsuz yönü özellikle küçük yaşta çocuklara zarar verdiği için toplumu endişelendirmektedir (Şahin ve Yağcı, 2017, s. 525). Dilci ve Eranıl (2019, s. 1) sosyal medya ve teknoloji kullanımının özellikle çocuklarda bilişsel ve sosyal becerilerin bozulmasında önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir.

Dijital araçlara yönelik bağımlılık türlerinden bir diğeri de sanal ortamlarda açık erişimi olan oyunlardır. Bilgisayar üzerinden oynanan oyunlar her yaşta bireyin ilgisini çekmektedir. Bireyin bu oyunları uzun süre oynaması, bırakamaması, gerçek hayatındaki görevlerini aksatması, çevresindeki kişilerle iletişiminin bozulması, oyunu diğer tüm uğraşlarına tercih etmesi (Arslan vd., 2015, s. 39); iletişim becerilerinin körelmesi sonucunda sosyal izolasyona kadar etkileri görülen psikolojik ve sosyolojik rahatsızlıklar yaşaması şeklinde neticeleriyle

karşılaşılmaktadır (Şahin ve Tuğrul, 2012, s. 117-118). Birey oyun oynamadığı zaman kaygılı, endişeli olmaktadır (Arslan vd., 2015, s. 39). Son dönemlerde özellikle küçük yaşlardaki çocukların mavi balina, momo vb. oyunların çocukların psikolojilerini olumsuz etkilediği, intihara kadar varan olayların yaşanmasına neden olabileceği belirtilmektedir. Günümüzde oldukça yaygın bir iletişim aracı olan akıllı telefonlar neredeyse bir bilgisayarın tüm özelliklerine sahip olması, her yerden erişim sağlaması gibi pek çok farklı yönüyle bireyin hayatını kolaylaştırmaktadır. Akıllı telefonlar; bireyin sağlıktan ticarete, eğitimden güvenliğe kadar pek çok farklı alanda ihtiyacına göre çeşitlenebilen hizmetleri anında almasını sağlamaktadır. Akıllı telefonlar bilgi edinmenin yanı sıra internet aracılığıyla sosyal medya, müzik, film, oyun, alışveriş vb. pek çok alanda bireye seçenek sunmaktadır (Yurdakul, Dönmez, Yaman ve Odabaşı, 2013). Ancak pek çok alanda bireyin hayatını kolaylaştıran akıllı telefonların olumsuz özellikleri de süreç içerisinde ortaya çıkmaktadır. İnternete erişimin kolaylaşması ve neredeyse her yerde erişilebilmesi bireyin çevresiyle iletişimini olumsuz etkilemekte ve gerçek hayattan uzaklaştırmaktadır (Şata, Çelik, Ertürk ve Taş, 2016). Sosyal ortamlarda sürekli akıllı telefonuyla meşgul olan birey yalnızlaşmaktadır. Akıllı telefonların bireyin şiddet ve saldırganlık davranışları üzerinde olumsuz etkileri olduğu, bağımlılık olarak tanımlanan kişilik ve davranış bozukluklarına neden olduğu tespit edilmiştir (Shine ve Beak, 2013).

Dijital araçlar üzerinde yapılan çalışmalar, bu araçların aşırı kullanılmaları durumunda ortaya çıkan dijital bağımlılığın yanı sıra bireye farklı şekillerde de zarar verdiğini ortaya koymaktadır. Bireyin sosyal medya üzerinden farklı kimlik ve statüde kendini tanıtmayı, mekân, zaman ve yaş sınırlaması olmadan istediği herkesle iletişim kurması birtakım istenmeyen sonuçların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Kendini farklı kimlikte tanıtan birey, siber saldırganlık ve zorbalıkta bulunmakta, özellikle küçük yaşlardaki çocuklara zarar vermektedir. Ayrıca bireyin gerçek kimlik bilgilerine, fotoğraflarına erişim kolaylaştığı için sosyal ortamlar üzerinden şantaj olayları da yaşanmaktadır (Doğan ve Tosun, 2016). Dijital araçların bireyde sebep olduğu bağımlılıklar üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında; Işık ve Topbaş'ın (2015) facebook bağımlılığını, Fariz'in (2017) internet bağımlılığını, Şata ve Karip'in (2017) akıllı telefon bağımlılığını, Dursun ve Çapan'ın (2018) dijital oyun bağımlılığını, Aktan'ın (2018) sosyal medya bağımlılığını belirlemeye yönelik farklı araştırmalar yaptıkları görülmektedir. Ayrıca alanyazında Mustafaoğlu, Zirek, Yasacı ve Özdiñler (2018) tarafından dijital araçları kullanmanın çocukların farklı gelişim alanlarına yönelik olumsuz etkileri, Ertemel, Pektaş ve Öncü (2018) tarafından mobil teknoloji bağımlılığının tüketici davranışları üzerindeki etkileri, Çam ve Nur (2014), tatarfından ergenlerin internet bağımlılık düzeyleriyle psikolojik semptomlar ve obezite arasındaki ilişki, Tuncay, Arslan ve Ersoy (2019) tarafından 0-12 yaş aralığındaki çocukların bağımlılıklarının ebeveynlerinin demografik durumlarına göre farklılaşmasını inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Dijital bağımlılık üzerinde yapılan çalışmaların ve bu

bağımlılığa neden olan etkenlerin belirlenmesi, çözüm yollarını ortaya koymakta yardımcı olacaktır. Bu doğrultuda yapılan bu araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin ortalaması ve çeşitli demografik değişkenlere göre belirlenmesi amaçlanmaktadır. Belirlenen bu amaç doğrultusunda aşağıdaki soruların yanıtı aranmaktadır:

- Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık ölçeğinin toplamı ve faktörlerinden aldıkları puan ortalamaları ne düzeydedir?
- Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evren/örneklem, kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

Evren/Örneklem

Araştırmanın örneklem grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Sivas ili merkez ilçede farklı öğretim bölgelerinde bulunan 4 lisede öğrenim görmekte olan 325 kız, 139 erkek olmak üzere toplamda 464 öğrenci oluşturmaktadır. Sivas merkezinde bulunan liselerde öğrenim gören 10.184 öğrenciden 0.05 anlamlılık düzeyinde $d = \pm 0.03$ örnekleme hatası (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014) temel alınarak 464 öğrenci örnekleme alınmıştır. Tablo 1’de örnekleme ilişkin betimsel istatistikler sunulmaktadır. Tablo 1’de örnekleme ilişkin betimsel istatistikler sunulmaktadır.

Tablo 1.
Örnekleme İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler		(f)	(%)
Cinsiyet	Kız	325	70.04
	Erkek	139	29.96
Sınıf	9. Sınıf	189	40.73
	10. Sınıf	91	19.61
	11. Sınıf	101	21.77
	12. Sınıf	83	17.89
Ekonomik Durum	Çok İyi	35	7.54
	İyi	184	39.66
	Orta	234	50.43
	Düşük	11	2.37
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	162	34.91
	Ortaokul	135	29.09
	Lise	110	23.71
	Üniversite	57	12.28
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	71	15.30
	Ortaokul	76	16.38
	Lise	187	40.30
	Üniversite	130	28.02

Tablo 1'deki bulgular incelendiğinde araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin yaklaşık 2/3'ünün kız öğrencilerden 1/3'ünün ise erkek öğrencilerden oluştuğu; öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre dokuzuncu sınıfta 189, onuncu sınıfta 91, on birinci sınıfta 101 ve on ikinci sınıfta 83 öğrencinin öğrenim gördüğü; ekonomik durum değişkenine göre 35 öğrencinin çok iyi, 184 öğrencinin orta, 234 öğrencinin orta ve 11 öğrencinin ise düşük düzeyde gelire sahip olduğu; anne eğitim durumuna göre 162 öğrencinin annesinin ilkokul, 135'inin ortaokul, 110'unun lise ve 57'sinin üniversite mezunu olduğu; baba eğitim durumuna göre 71 öğrencinin babasının ilkokul, 76'sının ortaokul, 187'sinin lise ve 130'unun üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya ilişkin verilerin toplanması amacıyla, lise düzeyindeki öğrenciler için kullanılması uygun olan Arslan vd. (2015) tarafından geliştirilen "*Dijital Bağımlılık Ölçeği*" kullanılmıştır. Ölçek "*Oyun*" (11 madde), "*Sosyal Medya*" (12 madde) ve "*Günlük Hayata Etkisi*" (6 madde) olmak üzere üç alt faktörden ve toplamda 29 maddeden oluşmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliği faktöründe .89, medya faktöründe .91, günlük hayata etkisi faktöründe .88 ve toplamda .94 olarak belirlenmiştir. Ölçek beşli likert tipinde hazırlanmış olup "*Kesinlikle Katılmıyorum=1*", "*Katılmıyorum=2*", "*Kararsızım=3*", "*Katılıyorum=4*" ve "*Tamamen Katılıyorum=5*" şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 145 en düşük puan ise 29'dur. Öğrencilerin aldıkları puanlar yükseldikçe dijital bağımlılık düzeylerinin de yükseldiği düşükçe azaldığı söylenebilir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Sivas il merkezinde bulunan dört ortaöğretim kurumunda öğrenim görmekte olan 464 öğrenciye ölçeğin uygulanmasıyla elde edilmiştir. Ölçeklerin uygulanması için gerekli izinler alınmış ve katılımcıların gönüllüğü esasına riayet edilmiştir. Ölçekler, toplamda 479 öğrenciye uygulanmış ancak 15 tanesi ölçeklerin yarım olarak doldurulması ve demografik bilgiler bölümündeki eksiklikler dolayısıyla gerekli özellikleri taşımadığı için araştırmadan çıkarılarak 464 ölçek değerlendirilmiştir. Verilerin analizi SPSS 25.0 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Puanların normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi uygulanmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi; sınıf düzeyi, ekonomik durum, anne ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla ise tek yönlü ANOVA testi kullanılmıştır. ANOVA testinde anlamlı farklılık bulunan değişkenlerde

anlamli farklıliğın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla TUKEY testi yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde; ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin ölçeğin faktörleri ve toplam puandaki ortalamalarının cinsiyet, ekonomik durum, anne ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik olarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular sunulmaktadır. Öğrencilerin ölçekten aldıkları puan ortalamaları ve standart sapma puanlarına ilişkin elde veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.
Ölçeğe İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek	N	En düşük puan	En yüksek puan	\bar{X}	S
Toplam puan	464	29	145	78.93	24.06
Oyun	464	11	55	26.04	10.85
Medya	464	12	60	37.54	11.90
Günlük Hayata Etkisi	464	6	30	15.35	6.32

Tablo 2’deki bulgulara göre öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin ölçeğin toplamında orta düzeyde (54.43), oyun faktöründe orta düzeyde (47.35), medya faktöründe orta düzeyde olduğu (62.57) ve günlük hayata etkisi faktöründe orta düzeyde (51.17) olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin dijital bağımlılıklarına ilişkin puan ortalamalarının en yüksek medya faktöründe en düşük ise oyun faktöründe olduğu görülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamli olarak farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla uygulanan bağımsız gruplar t testi sonuçları Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3.
Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dijital Bağımlılık Bağımsız Gruplar T Testi Bulguları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	t	p
Toplam	Kız	325	76.25	23.28	-3.64	.000*
	Erkek	139	85.21	24.77		
Oyun	Kız	325	23.91	10.02	-6.51	.000*
	Erkek	139	31.03	11.11		
Medya	Kız	325	37.54	12.12	-.00	.991
	Erkek	139	37.55	11.41		
Günlük hayata etkisi	Kız	325	14.80	6.20	-2.85	.010*
	Erkek	139	16.63	6.44		

*p<.05

Tablo 3’te yer alan bulgular incelendiğinde; ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre ölçeğin toplam puanında, oyun ve genel hayata etkisi faktörlerinde kız öğrenciler lehine olmak üzere anlamli farklılık gösterdiği p<.05, medya faktöründe ise anlamli farklıliğın bulunmadığı p>.05 tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin dijital

bağımlılık düzeylerine ilişkin puan ortalamalarının kız öğrencilerin puanlarına oranla yüksek olduğu görülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi bulguları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Dijital Bağımlılık ANOVA Testi Bulguları

	Sınıf	N	\bar{X}	S	F	p	Anlamlı Fark
Toplam	9. Sınıf	189	81.64	23.72	2.48	.019*	9-10*, 9-12*
	10. sınıf	91	75.59	23.84			
	11. Sınıf	101	80.50	24.64			
	12. Sınıf	83	74.52	23.74			
Oyun	9. Sınıf	189	27.55	10.60	2.12	.038*	9-11*
	10. sınıf	91	25.34	11.20			
	11. Sınıf	101	24.75	10.84			
	12. Sınıf	83	24.92	10.81			
Medya	9. Sınıf	189	38.39	11.79	2.76	.026*	9-12*, 11-12*
	10. sınıf	91	36.19	11.18			
	11. Sınıf	101	39.29	12.73			
	12. Sınıf	83	34.98	11.51			
Günlük hayata etkisi	9. Sınıf	189	15.70	6.31	2.90	.017*	9-10*, 10-11*, 11-12*
	10. sınıf	91	14.07	5.88			
	11. Sınıf	101	16.46	6.26			
	12. Sınıf	83	14.60	6.65			

*p<.05

Tablo 4'teki bulgulara göre; ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkenine göre ölçeğin toplamı ve tüm faktörlerinde anlamlı farklılık p<.05 gösterdiği belirlenmiştir. Anlamlı farklılığın hangi sınıflar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla uygulanan TUKEY testi analiz sonuçlarına göre; ölçeğin toplam puanında "9 ve 10", "9 ve 12" arasında dokuzuncu sınıf aleyhine; oyun faktöründe "9 ve 11" arasında dokuzuncu sınıf aleyhine; ölçeğin medya faktöründe "9 ve 12", "11 ve 12" arasında on ikinci sınıf lehine; günlük hayata etkisi faktöründe "9 ve 10" arasında dokuzuncu sınıf aleyhine, "10 ve 11", "11 ve 12" arasında on birinci sınıf aleyhine anlamlı farklılığın olduğu saptanmıştır. Toplam

puana göre en yüksek dijital bağımlılık puan ortalamasına sahip grubun dokuzuncu sınıflar, en düşük puan ortalamasına sahip grubun ise on ikinci sınıflar olduğu belirlenmiştir.

Ortaöğretim öğrencilerinin ekonomik durum değişkenine göre dijital bağımlılık puan ortalamalarında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığının tespiti amacıyla yapılan ANOVA testi verileri Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5.
Ortaöğretim Öğrencilerinin Ekonomik Durum Değişkenine Göre Dijital Bağımlılık ANOVA Testi Bulguları

	Ekonomik	N	\bar{X}	S	F	p	Anlamlı Fark
Toplam	Çok İyi	35	78.94	24.22	.07	.978	Yok
	İyi	184	78.59	22.81			
	Orta	234	79.31	24.68			
	Düşük	11	76.55	33.13			
Oyun	Çok İyi	35	26.00	10.70	.21	.888	Yok
	İyi	184	25.63	10.99			
	Orta	234	26.41	10.72			
	Düşük	11	25.18	12.84			
Medya	Çok İyi	35	37.54	12.44	.96	.401	Yok
	İyi	184	38.57	11.18			
	Orta	234	36.88	12.16			
	Düşük	11	34.36	16.10			
Günlük hayata etkisi	Çok İyi	35	15.40	6.67	2.52	.038*	Orta-İyi*
	İyi	184	14.40	5.81			
	Orta	234	16.01	6.49			
	Düşük	11	17.00	8.41			

*p<.05

Tablo 5 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının ekonomik durum değişkeni açısından ölçeğin toplam puanı, oyun ve medya faktörlerinde anlamlı farklılık p>.05 göstermediği; günlük hayata etkisi faktöründe ise "Orta ve İyi" arasında iyi lehine olmak üzere anlamlı farklılık gösterdiği p<.05 tespit edilmiştir. Toplam puanlara göre ekonomik durumu orta olan grubun en yüksek, düşük olan grubun ise en düşük puan ortalamasına sahip olduğu saptanmıştır.

Ortaöğretim öğrencilerinin anne eğitim durumu değişkenine göre dijital bağımlılık puan ortalamalarında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığının tespiti amacıyla yapılan ANOVA testi verileri Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dijital Bağımlılık ANOVA Testi Bulguları

	Anne Eğt.	N	\bar{x}	ss	F	p	Anlamlı Fark
Toplam	İlkokul	162	77.13	23.91	4.59	.000*	İlkokul-Lise*
	Ortaokul	135	74.67	22.91			İlkokul-Üniversite*
	Lise	110	83.15	24.61			Ortaokul-Lise*
	Üniversite	57	86.02	23.87			Ortaokul-Üniversite*
Oyun	İlkokul	162	25.33	10.45	5.02	.000*	İlkokul-Lise*
	Ortaokul	135	23.99	9.84			Ortaokul-Lise*
	Lise	110	27.67	11.88			Ortaokul-Üniversite*
	Üniversite	57	29.75	11.04			Üniversite*
Medya	İlkokul	162	36.32	12.05	3.61	.010*	İlkokul-Lise*
	Ortaokul	135	36.04	12.04			İlkokul-Üniversite*
	Lise	110	39.85	11.42			Ortaokul-Lise*
	Üniversite	57	40.12	11.24			Ortaokul-Üniversite*
Günlük hayata etkisi	İlkokul	162	15.48	6.32	.97	.408	Yok
	Ortaokul	135	14.63	6.04			
	Lise	110	15.63	6.58			
	Üniversite	57	16.14	6.45			

*p<.05

Tablo 6'daki bulgulara göre; ortaöğretim öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının anne eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin toplamı, oyun ve medya faktörlerinde anlamlı farklılık gösterdiği $p<.05$, günlük hayata etkisi faktöründe ise anlamlı farklılık göstermediği $p>.05$ sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla uygulanan TUKEY testi sonucunda ölçeğin toplamında "İlkokul ve Lise", "İlkokul ve Üniversite" arasında ilkokul lehine, "Ortaokul ve Lise", "Ortaokul ve Üniversite" arasında ortaokul lehine; oyun alt boyunda "İlkokul ve Lise" arasında ilkokul lehine, "Ortaokul ve Lise", "Ortaokul ve Üniversite" arasında ortaokul lehine; medya faktöründe "İlkokul ve Lise", "İlkokul ve Üniversite" arasında ilkokul lehine, "Ortaokul ve Lise", "Ortaokul ve Üniversite" arasında ortaokul lehine farklılık olduğu belirlenmiştir. Toplam puana göre öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının annesi üniversite mezunu olan grupta en yüksek, annesi ortaokul mezunu olan grupta en düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim durumu değişkenine göre dijital bağımlılık puan ortalamalarında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığının tespiti amacıyla yapılan ANOVA testi verileri Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dijital Bağımlılık ANOVA Testi Bulguları

	Baba Eğt.	N	\bar{x}	ss	F	p	Anlamlı Fark
Toplam	İlkokul	71	77.80	25.16	3.35	.016*	Ortaokul- Üniversite* Lise-Üniversite*
	Ortaokul	76	74.58	23.10			
	Lise	187	77.39	24.11			
	Üniversite	130	84.31	23.29			
Oyun	İlkokul	71	26.00	10.78	4.58	.000*	Ortaokul- Üniversite* Lise-Üniversite*
	Ortaokul	76	23.37	10.65			
	Lise	187	25.28	10.35			
	Üniversite	130	28.71	11.26			
Medya	İlkokul	71	36.07	12.18	2.63	.036*	İlkokul- Üniversite* Ortaokul- Üniversite* Lise-Üniversite*
	Ortaokul	76	36.12	11.86			
	Lise	187	37.02	11.95			
	Üniversite	130	39.94	11.48			
Günlük hayata etkisi	İlkokul	71	15.73	6.52	.33	.803	Yok
	Ortaokul	76	15.09	6.23			
	Lise	187	15.09	6.53			
	Üniversite	130	15.65	5.99			

*p<.05

Tablo 7 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının baba eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin toplamı, oyun ve medya faktörlerinde anlamlı farklılık gösterdiği p<.05, günlük hayata etkisi faktöründe ise anlamlı farklılık göstermediği p>.05 sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla uygulanan TUKEY testi sonucuna bakıldığında ölçeğin toplamında ve oyun faktöründe "Ortaokul ve Üniversite", "Lise ve Üniversite" arasında üniversite aleyhine; medya faktöründe "İlkokul ve Üniversite", "Ortaokul ve Üniversite", "Lise ve Üniversite" arasında üniversite aleyhine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Toplam puana göre öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının babası üniversite mezunu olan grupta en yüksek, babası ortaokul mezunu olan grupta en düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara genel olarak bakıldığında erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla dijital bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu; toplam puana göre en yüksek dijital bağımlılık puan ortalamasına sahip grubun dokuzuncu sınıflar, en düşük puan ortalamasına sahip grubun ise on ikinci sınıflar olduğu; ekonomik durumu orta olan grubun en yüksek, düşük olan grubun ise en düşük puan ortalamasına sahip olduğu; öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının annesi üniversite mezunu olan grupta en yüksek, annesi ortaokul mezunu olan grupta en düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulguların yapılan benzer araştırmalarla karşılaştırılması, yorumlanması ve çalışma sorularına uygun olarak önerilere yer verilmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin ölçeğin toplamında ve tüm faktörlerinde orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin dijital bağımlılıklarına ilişkin puan ortalamalarının en yüksek medya faktöründe en düşük ise oyun faktöründe olduğu görülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre ölçeğin toplam puanında oyun ve genel hayata etkisi faktörlerinde kız öğrenciler lehine olmak üzere anlamlı farklılık gösterdiği medya faktöründe ise anlamlı farklılığın bulunmadığı tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerine ilişkin puan ortalamalarının kız öğrencilerin puanlarına oranla dikkat çekici şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Gönüç (2009) tarafından ortaöğretim öğrencilerine yönelik yapılan araştırma bulgularında bu çalışmayla uyumlu olarak erkek öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arslan vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık olduğu ancak kız öğrencilerin daha yüksek düzeyde dijital bağımlılık yaşadıkları tespit edilmiştir. Eryılmaz ve Çukurluöz'ün (2018) lise düzeyindeki öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamaları arasında farklılık olduğu ve bu farklılığın erkek öğrenciler aleyhine olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Gökçearsan ve Durakoğlu (2014) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalarda genel olarak erkek öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum üzerinde; erkek öğrencilerin toplum tarafından daha az denetlenmeleri, dijital araçlara kısmen daha kolay erişebilmeleri, sosyal ortamlarda kız öğrencilere oranla daha az etkileşim kurmaları dolayısıyla sanal ortamlardaki iletişime daha fazla yönelmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkenine göre ölçeğin toplamı, tüm faktörlerinde anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Toplam puana göre en yüksek dijital bağımlılık puan ortalamasına sahip grubun dokuzuncu sınıflar, en düşük puan ortalamasına sahip grubun ise on ikinci sınıflar olduğu belirlenmiştir. Gönüç (2009) tarafından yapılan çalışmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamaları sınıf düzeyi değişkenine anlamlı farklılık göstermektedir. Bu çalışmayla uyumlu olarak en yüksek puan ortalamasına sahip grubun dokuzuncu sınıflar en düşük puan ortalamasına sahip grubun ise on ikinci sınıflar olduğu saptanmıştır. Alanyazında farklı sonuçların elde edildiği çalışmalar da bulunmaktadır. Eryılmaz ve Çukurluöz'ün (2018) çalışmasında sınıf düzeyinin öğrencilerin dijital bağımlılık ortalamaları üzerinde anlamlı farklılık oluşturacak bir etkisi bulunmamaktadır.

Öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının ekonomik durum değişkeni açısından ölçeğin toplam puanı, oyun ve medya faktöründe anlamlı farklılık göstermediği; günlük hayata

etkisi faktöründe gösterdiği tespit edilmiştir. Toplam puanlara göre ekonomik durumu orta olan grubun en yüksek, düşük olan grubun ise en düşük puan ortalamasına sahip olduğu saptanmıştır. Arslan vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada ekonomik durumun öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerini anlamlı olarak etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Bülbül, Tunç ve Aydil'in (2018) yaptıkları çalışmada bu çalışmayla uyumlu olarak ekonomik durum açısından anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Dijital bağımlılık üzerinde yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar da elde edildiği görülmektedir. Kayri ve Günüş (2016) tarafından öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile öğrencilerin ekonomik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesinin amaçlandığı araştırma sonuçlarına göre ekonomik durumu daha iyi olan öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin düşük olanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik durumu daha iyi olan bireylerin dijital araçlara erişim olanaklarının da daha fazla olmasının bu durum üzerinde etkili olduğu kabul edilmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının anne eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin toplamı, oyun ve medya faktörlerinde anlamlı farklılık gösterdiği, günlük hayata etkisi faktöründe ise anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Toplam puana göre öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının annesi üniversite mezunu olan grupta en yüksek, annesi ortaokul mezunu olan grupta en düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Gönüş'ün (2009) çalışmasında elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin dijital bağımlılıkları üzerinde annenin eğitim durumu anlamlı farklılık yaratmamaktadır. Gökçearslan ve Durakoğlu (2014) tarafından yapılan çalışmada anne eğitim durumunun öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyi üzerinde farklılık oluşturduğu ve bu farklılığın daha eğitimli annelere sahip olan öğrenciler aleyhine olduğu belirlenmiştir. Arslan vd. (2015) tarafından yapılan çalışmadan elde edilen bulgularda anne eğitim durumu açısından öğrencilerin dijital bağımlılık puanlarında anlamlı farklılık olduğu; annesi okuryazar olmayan öğrencilerin en düşük, ortaokul mezunu olan öğrencilerin ise en yüksek puana sahip oldukları görülmektedir. Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin dijital bağımlılık puanlarının da oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda genel olarak beklenen durum anne eğitim durumu yükseldikçe öğrencilerin dijital bağımlılıklarının azalması şeklindedir. Bu durumda annenin eğitimli olmasının bilinç düzeyinde artış sağlayacağı yargısı önemli olmaktadır. Ancak yapılan çalışmalarda bu yargının tam tersi sonuçlara ulaşılmıştır. Eğitim düzeyi daha yüksek olan annelerin çalışma oranlarının düşük olanlara göre yüksek olması, çocuklarına yeterince zaman ayırmamaları, ekonomik anlamda daha iyi durumda olmaları nedeniyle çocuklarına dijital araçları alabilmelerinin bu sonuçlar üzerinde etkili olduğu düşünülebilir.

Ortaöğretim öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının baba eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin toplamı, oyun ve medya faktörlerinde anlamlı farklılık gösterdiği,

günlük hayata etkisi faktöründe ise anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Toplam puana göre öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarının babası üniversite mezunu olan grupta en yüksek, babası ortaokul mezunu olan grupta en düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Gönüç (2009) tarafından yapılan araştırmada elde edilen verilere göre babanın eğitim durumu öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamaları üzerinde anlamlı farklılık oluşturmamaktadır. Gökçe Arslan ve Durakoğlu'nun (2014) çalışmasında baba eğitim durumu yüksek olan öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin düşük olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Babası daha eğitilmiş olan öğrencilerin ekonomik olarak daha iyi durumda oldukları ve dolayısıyla dijital araçlara daha kolay erişebildikleri düşünülmektedir. Arslan vd.'nin (2015) yaptıkları çalışmada baba eğitim durumunun ölçeğin günlük hayata etkisi alt boyunda anlamlı farklılık oluşturduğu diğer faktörlerde anlamlı farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin eğitim durumları yükseldikçe öğrencilerin dijital araçlara yönelik bağımlılık düzeylerinin de yükseldiği görülmektedir. Eğitim durumu daha iyi olan ebeveynlerin ekonomik düzeylerinin de daha yüksek olduğu ve dolayısıyla çocuklarına aldıkları teknolojik aletleri alma oranlarının da eğitim durumu daha düşük olan ebeveynlere oranla daha fazla olduğu kabul edilmektedir. Bu durumun, çocukların teknolojik aletleri erken yaşta keşfetmeleri, olumlu özelliklerini öğrenmeleri ve teknolojik yaşamın gereklerine daha kolay adapte olmalarında önemli etkisi bulunmaktadır. Ancak bu olumlu özelliklerin yanı sıra dijital araçların olumsuz özelliklerini de daha fazla yaşadıkları görülmektedir. Ebeveyn tutumlarının öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri üzerinde etkili olduğu da yapılan çalışmalarda belirlenmiştir. Canoğulları (2014) tarafından yapılan çalışmada ebeveynleri otoriter tutuma sahip çocukların demokratik tutuma sahip olanlara göre dijital bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda özellikle kendilerine değer ve söz hakkı verilen çocukların bağımlılık yaşamlarının diğerlerine göre daha az olduğu sonucundan hareketle anne babaların bu konuda bilinçli olmalarının önemli olduğu kabul edilmektedir.

Teknolojinin pek çok nimeti olması ve insan hayatını çok farklı alanlarda kolaylaştırmasına karşın olumsuz anlamda da birey ve toplumları etkilediği durumlar bulunmaktadır. Olumsuz etkilerin en önemlisi birey ve toplum hayatında gittikçe daha fazla etkisi hissedilen dijital bağımlılıklardır. Dijital bağımlılık her yaşta görülmekle birlikte özellikle gençler arasında daha yaygın olarak görülmekte ve bağımlılık yaşı da gittikçe daha aşağıya düşmektedir. Bu konuda özellikle ailelerin ve eğitimcilerin bilinçli olmalarının ve teknolojinin zararlı etkileri hakkında çocuklara bilgi vermelerinin, etkili bir denetim mekanizması kullanmalarının önemli olduğu savunulmaktadır. Ayrıca sosyal ortamlardaki zararlı içerik ve oyunlara erişimin yetkili merciler tarafından kısıtlanması, alternatiflerinin geliştirilmesi, dijital bağımlılığın sadece bilişsel ve sosyolojik boyutlarda etkilerinin olmadığı bireylerin obezite, duruş bozukluğu, iştahsızlık vb. fiziksel problemlerin oluşmasına da zemin hazırladığı gerçeğinden hareketle (Dilci ve Eranıl,

2019), olası bağımlılık durumlarını tedavi edici sağlık merkezlerinin kurulması gerekmektedir. Dijital bağımlılık günümüzün bir gerçeğidir ve bu gerçeğe etkin mücadele etmek için gerekli, adımların her düzeyde atılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktan, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 405-421.
- Aktan, E., & Koçyiğit, M. (2016). Sosyal medyanın turizm faaliyetlerindeki rolü üzerine teorik bir inceleme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ICEBSS Özel Sayısı)*, 62-73.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 1(1), 55-67.
- Arslan, A., Kırık, A. M., Karaman, M., & Çetinkaya, A. (2015). Lise ve üniversite öğrencilerinde dijital bağımlılık. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 34-58.
- Bektaş, H. (1991). *Uyuşturucu batağı*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Bülbül, H., Tunç, T., & Aydil, F. (2018). Üniversite öğrencilerinde oyun bağımlılığı: Kişisel özellikler ve başarı ile ilişkisi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3), 97-111.
- Campbell, W. G. (2003). Addiction: A disease of volition caused by cognitive impairment. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48(10), 669-674.
- Canoğulları, Ö. (2014). *İnternet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çam, H. H., & Nur, N. (2015). Adölesanlarda internet bağımlılığı prevalansı ile psikopatolojik semptomlar ve obezite arasındaki ilişkinin incelenmesi. *TAF Prev Med Bull*, 14(3), 181-188.
- Dilci, T., Arslan, A., & Ersoy, M. (2019). 0-12 yaş aralığındaki çocukların dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi: Sivas ili örnekleme. *Tarih Okulu Dergisi (TOD) / Journal of History School (JOHS)*, 12(38), 122-142. DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1514>
- Dilci, T., & Eranıl, A. K. (2019). The impact of social media on children. G. Sarı (Ed.). In *handbook of research on children's consumption of digital media*. (pp. 1-11). 17 Mayıs 2019 tarihinde <https://www.igi-global.com/book/handbook-research-children-consumption-digital/192028#table-of-contents> adresinden alınmıştır.
- Doğan, U., & Tosun, H. İ. (2016). Lise öğrencilerinde problemlili akıllı telefon kullanımının sosyal kaygı ve sosyal ağların kullanımına aracılık etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(22), 99-128. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.66762>
- Dursun, A., & Çapan, B. E. (2018). Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı ve psikolojik ihtiyaçlar. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 128-140.
- Ersoy, M. (2019). Social media and children. G. Sarı (Ed.). In *handbook of research on children's consumption of digital media*. (pp. 1-11). 17 Mayıs 2019 tarihinde <https://www.igi-global.com/book/handbook-research-children-consumption-digital/192028#table-of-contents> adresinden alınmıştır.
- Ertemel, A. V., Pektaş, E., & Öncü, G. (2018). Dijitalleşen dünyada tüketici davranışları açısından mobil teknoloji bağımlılığı: üniversite öğrencileri üzerine nitel bir araştırma. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 18-34.

- Eryılmaz, S., & Çukurluöz, Ö. (2018). Lise öğrencilerinin dijital bağımlılıklarının incelenmesi: Ankara ili, Çankaya ilçesi örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(67), 889-912.
- Eşgi, N. (2013). Dijital yerli çocukların ve dijital göçmen ebeveynlerinin internet bağımlılığına ilişkin algılarının karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28-3), 181-194.
- Fariz, S. (2017). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin sosyal destek ve akademik başarı açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gökçearslan, Ş., & Durakoğlu, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(14), 419-435.
- Gönüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Griffiths, M. D. (1999). Internet addiction: Fact or fiction? *The Psychologist: Bulletin of the British Psychological Society*, 12, 246-250.
- Holden, C. (2001). Behavioral' addictions: Do they exist? *Science*, 294(5544): 980-982.
- Işık, U., & Topbaş, H. (2015). Facebook ve bağımlılık: Medya bağımlılığı araştırması. *International Journal of Social Science*, 38, 319-336.
- Kayri, M., & Günüç, S. (2016). Yüksek ve düşük sosyoekonomik koşullara sahip öğrencilerin internet bağımlılığı açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *The Turkish Journal on Addictions*, 3(2), 165-183.
- Kurupınar, A., & Erdamar, G. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde görülen madde bağımlılığı alışkanlığı ve yaygınlığı: Bartın ili örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 65-84.
- Kuss, D. J. & Griffiths, M. (2011). Online social networking and addiction a review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8, 3528-3552. DOI:10.3390/ijerph8093528
- Marks, I. (1990). Behavioural (non-chemical) addictions. *British Journal of Addiction*, 85, 1389-1394.
- Mustafaoğlu, R., Zirek, E., Yasacı, Z., & Özdiñler, A. R. (2018). Dijital teknoloji kullanımının çocukların gelişimi ve sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 1-21.
- Ögel, K. (2001). *İnsan, yaşam ve bağımlılık: Tartışmalar ve gerekçeler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Prensky, M. (2001). *Digital natives digital immigrants*. 09 Mart 2019 tarihinde <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> adresinden alınmıştır.
- Sevindik, F. (2011). *Fırat üniversitesi öğrencilerinde problemlili internet kullanımı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Shaw, M., & Black, D. W. (2008). Internet addiction: Definition, assessment, epidemiology, and clinical management. *CNS Drugs*, 22(5), 353-365.
- Shine, O., & Beak, S. (2013). The influence of adolescents smart phone addiction on aggression. *Korean Review of Crisis and Emergency Management*, 9(11), 345-362.

- Şahin, C., & Tuğrul, V. M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Journal of World of Turks*, 4(3)115-130
- Şahin, C., & Yağcı, M. (2017). Sosyal medya bağımlılığı ölçeği- yetişkin formu: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(1), 523-538.
- Şata, M., Çelik, İ., Ertürk, Z., & Taş, U. E. (2016). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin (ATBÖ) Türk lise öğrencileri için uyarılama çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 7(1), 156-169. <https://doi.org/10.21031/epod.95432>
- Şata, M., & Karip, F. (2017). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin kısa versiyonunun ergenler için Türk kültürüne uyarlanması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 6(4), 426-440.
- Şenkoyuncu, Ö. (2009). *Bilgisayar bağımlısı mısınız?* 08 Mart 2019 tarihinde http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_3253.htm adresinden alınmıştır.
- Vural, Z., & Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 5(20), 3348-3382.
- Yang, S. C., & Tung, C. J. (2007). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, (73), 79-96.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2014). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Young, K. S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology and Behavior*, 1, 1-12.
- Young, K. S. (2009). Understanding online gaming addiction and treatment issues for adolescents. *The American Journal of Family Therapy*, 37(5), 355- 372.
- Yurdakul, I. K., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 883-896.